

Sizi rahatsız etmeye geldim!

Ali Şeriatî

Fecr Yayınları 247

ALİ ŞERİATİ

Bütün Eserleri 38

Kavramlar Sözlüğü

Eserin Orijinal Adı

Ferheng-i Lügât

Derleyen

Hüseyin Nazlıyıldın

© FCR Yayın Reklam Bilgisayar Sanayi ve Ticaret Ltd.Şti.
(Sertifika No: 13178)

ISBN 978-675-9652-43-8

1. Baskı: Ekim 2017

Kapak ve İç Konsept: TN İletişim

Sayfa Düzeni: FCR

Baskı: Aydan Basın Yayın Ltd. Şti.

Örnek Sanayi Sitesi Alinteri Bulv. 364. Sk. No: 4

Tel: 0312. 354 46 27 Ostim/Ankara

FCR Yayın Reklam Bilgisayar

San. ve Tic. Ltd. Şti.

Hacı Bayram Bah. Boyacılar Sok. No: 14/1

Ulus - Altındağ / Ankara

Tel : 0312. 310 08 60

Faks : 0312. 311 47 89

web : www.fcr.com.tr

e-posta : fcr@fcr.com.tr

ALİ ŞERİATİ

Kavramlar Sözlüğü

Ankara 2017

İÇİNDEKİLER

Ali Şeriatı-----	10	Buda-----	43
Yayıncının Notu-----	11	Budî-----	43
Âdem-----	13	Burjuvazi (Modern, Klasik ve Komprador Burjuvazi)-----	43
Âlim-----	14	Bürokrasi-----	47
Adalet-----	14	Cebr-----	49
Ahlâk-----	16	Dinî Belirleyicilik (İlahî Cebr, Providence)-----	49
Ahuramazda-----	19	Maddî Belirleyicilik (Materyalizm)-----	49
Alınasyon-----	20	Tabiatın Belirleyiciliği (Natüralizm)-----	50
Alt Yapı-----	22	Toplumu Temel Alan Belirleyicilik (Sosyolojizm)-----	50
Altın Âlem-----	22	Ruhbilimi Temel Alan Belirleyicilik (Psikolojizm)-----	50
Animizm-----	22	Tarihsel Belirleyicilik (Historizm)-----	50
Antropoloji-----	23	Biyolojik Belirleyicilik (Biyolojizm)-----	51
Aristokrasi-----	23	İktisadî Belirleyicilik (Ekonomizm)-----	51
Dinî Aristokrasi-----	23	Cemre/Üç Taş-----	51
Arz-ı Mev'ûd-----	24	Cennet-----	52
Asimilasyon-Asimile-----	24	Cevherî Hareket-----	52
Aşk-Sevmek-----	26	Cihet/Yön-----	53
Atman-----	28	Cinzede/Mecnun/Cinlenmiş-----	53
Avamî Düzeylilik-----	28	Çaba-Tevekkül-----	55
Aydın-----	29	Darbe-Galebe/İstila-----	56
Ayet-----	34	Darvinizm-----	56
Bekleyiş/İntizar (Mehdi Bekleme)-----	36	Değer-----	58
Beytülâtik-----	37	Değer Biçme-----	59
Bi'at-----	37		
Bidat-----	37		
Bilgi Sosyolojisi-----	38		
Bilim-----	38		
Özgür Bilim-Sorumlu Bilim-----	38		
Bilinç-Ben Bilinci/Özbilinç-----	39		
Bi'set-----	41		
Biyolojizm (Biyolojik Belirleyicilik)-----	42		

Demokrasi-----	60	İslamî Fatalizm-----	92
Demokratik Devrimci Rehberlik ----	61	Fecr-----	92
Depolitizasyon-----	62	Felah/Kurtuluş-----	92
Desalinasyon-----	62	Felsefe-Bilim-----	92
Determinizm-Tarihsel Determinizm	62	Feodalite-----	93
Devrim-----	64	Fetişizm-----	94
Devrimci Züht-----	64	Fıkıh-----	95
Din-----	65	Fizyokratlar-----	95
Dinin Islahı-----	65	Futurizm-----	95
Diyalektik-----	66	Gam/Hüzün-Üzüntü-----	96
Sourdel Diyalektiği-----	67	Gatlar-----	96
Dua-----	67	Gaybet-----	97
İslamî Dua-----	69	Küçük Gaybet-Büyük Gaybet-----	97
Düalizm-----	71	Geçiş Dönemi-----	98
İslam'da Düalizm-----	72	Gerçeklik-Gerçek/Hakikat-----	98
Dünya/Evren		Göç-Hicret-----	98
(Tevhîdî Dünyagörüşüne Göre)-----	72	Gündelik Hayat (Döngüsel Hayat)	102
Dünyagörüşü-----	73	Hâbil ve Kâbil-----	103
Dünya ve Ahiret-----	73	Hac-----	103
Dünyevilik ve Uhrevilik-----	74	Hâkim Sınıf-Heyet-i Hâkime-----	106
Egzistansiyalizm-----	76	Hannas-----	107
Egosantrizm-----	78	Hatemiyyet-----	107
Ekol/Öğreti-----	79	Hayret/Şaşkınlık-----	109
Emanet-----	80	Hegelizm-----	109
Emperyalizm-----	80	Hibr-Ahbar-----	109
Empresyonizm-----	82	Hikmet-----	109
Enerjizm-----	83	Hikmet, Müminin Yitiğidir-----	110
Entelektüel-----	83	Historizm/Tarihin Asaleti-----	110
Entelektüel Tabaka-----	84	Hizmet ya da Islah-----	111
Epikürizm-----	84	Hizp/Parti-----	112
Esmâ (İsimler)-----	84	Şia; Tam Bir Parti-----	112
Eşkleştirme-----	84	Hükûmet-----	112
Etnoloji-----	89	Hümanizm-----	113
Evolüsyon-----	89		
Faiz-----	90	İrk-Irkçılık-----	115
Faşizm-----	90	İtret-----	116
Fatalizm-----	91		

İbadet-----	117	Kâsitin-----	155
İçgüdü-----	118	Kader-----	155
İçgüdü-Fitrat-----	118	Kadir Gecesi-----	156
İçtihat-----	119	Kapalı ve Açık Ekonomi-----	157
İdealist-----	123	Kapitalizm-----	158
İdealizm-Realizm-----	123	Kardeşlik-----	160
İdeal İnsan-----	125	Karma (Hinduizm'de)-----	160
İdeoloji-----	128	Kendini Bilme/Özbilinç-----	161
İhlâs-----	129	İnsânî Bilinç-----	161
İlâhî Dileme-----	130	Sosyal Bilinç-----	162
İlkel Komün/Sınıfsız Toplum-----	131	Kendini Yetiştirmek-----	162
İmam-----	132	Kenz-----	163
İmamet-----	133	Kevir (Çöl)-Hubut (İniş)-----	163
İndividualizm-----	135	Kıst-Adalet-----	167
İnfak-----	135	Kıyas-----	168
İnkılap/Devrim-----	136	Kitap-Terazi-Demir-----	169
Devrim ve Reform-----	137	Klasisizm-----	169
İnsan-----	137	Kolektivizm-----	169
İnsanbilim-----	141	Kolonyalizm-----	170
İnsanın Dört Zindanı-----	141	Konservatizm-----	170
Cebirlerden Kurtuluş-Özgür İnsan-----	142	Köle-Kölelik-----	171
İnsanlık-----	142	Domestik Kölelik-----	171
İntikam-----	143	Kudret/Güç-----	172
İrade-----	143	Kurum-----	173
İrfan-----	143	Hareket ve Kurum-----	174
İsâr-----	144	Küfür-----	175
İsmet-----	145	Kültür-Tarım/Tarla-----	175
İsrâ-----	146	Monoculture (Tek Tip Tarım)-----	176
İstiz'af-----	147	Küresel Sınıf-----	176
İsyân-----	148		
İş-İşsizlik-----	149	Lee-----	178
İşrak-----	149	Liberalizm-----	178
İyiliği Emredip		Lüb-----	179
Kötülükten Sakındırmak-----	150	Lümpen-----	179
İyi Olmak/İyilik-----	151		
		Maddiyat-Maneviyat-----	180
Jeografizm-----	153	Makine ve Makinizm-----	180
Jugement de Fait ve		Makinenin Özellikleri-----	181
Jugement de Valeurs-----	153	Makinizmin Toplumsal Sonuçları-----	183

Makinezedelik -----	184	Nefis/Can-Ruh/Revân -----	216
Mana -----	184	Nirvana-----	216
Manifesto -----	185	Niyâbet/Vekillik -----	216
Mârikîn -----	187	Niyet -----	217
Marksizm -----	187	Ojenizm -----	219
Marksizm'in Başarısının Etkenleri---	188	Oksidantalizm -----	219
Marksizm Çeşitleri-----	188	Oluş/Kevn-	
Materyalizm -----	189	Yokoluş/Bozuluş/Fesad -----	219
Medeniyet -----	191	Orta Çağ -----	220
Medine-i Fâzıla		Otomasyon-----	222
(Erdemli Şehir)/Ütopya-----	193	Önderlik-----	224
Mele-Mütref-Ruhban -----	194	Öze/Kendine Dönüş -----	224
Melek/Surûş (Zerdüştlükte)-----	194	Özgürlük -----	228
Menâsik -----	195	Cinsel Özgürlük -----	230
Mesih -----	195	Bireysel Özgürlük-----	231
Messianizm -----	196	İnsanın Özgürlüğü-----	231
Metot-----	196	Parçalama -----	233
Zihinsel Metot -----	196	Pragmatizm -----	233
Tümevarımsal Metot -----	197	Praksis -----	234
Millet-----	197	Profan-Sacre -----	234
Mina-----	198	Proleter -----	235
Miraç-----	199	Protestanlık-----	236
Mitoloji (Efsane) -----	199	İslamî Protestanlık -----	237
Mitra -----	201	Providence -----	238
Mülhit (Dinsiz) Mücahitler-		Psikanaliz-Psyche -----	238
Mümin Mücahitler-		Psikolojizm -----	239
Oturan Müminler-----	201	Politika/Siyaset -----	239
Mümin -----	202	Putperestlik-----	240
Kafir Görünümlü Mümin -----	202	Rab-----	241
Münafık-----	203	Raid/Keşifçi-----	241
Mümin Münafıklar-Münafık Müminler	204	Radikalizm -----	241
Müntazır/Bekleyen -----	205	Rasyonalizm-----	242
Müzik/Ginâ -----	205	Revizyonizm -----	243
Nâkisîn -----	211	Revolüsyon -----	243
Namaz -----	212	Riyazet -----	244
Nâs/Halk -----	213		
Nasyonalizm -----	215		
Natüralizm-----	215		

Rönesans -----	244
Rönesansın Etkenleri-----	245
İslamî Rönesans-----	246
Ruhanî-Ruhaniyet -----	247
Ruhban -----	249
Sabır -----	250
Sarı Sabır ve Kırmızı Sabır-----	250
Salsalin Kelfehhar -----	251
Samsara -----	251
Sanat -----	252
Sanayi -----	254
Sanayi İşçisi-----	254
Sa'y-Tavaf -----	255
Sciense-Siyantizm -----	257
Seçicilik (İhtiyar) -----	257
Seçim -----	258
Sembolik -----	258
Serflik -----	259
Sidretü'l-Müntehâ -----	259
Skolastik -----	260
Yeni skolastik-----	261
Sol-Sağ -----	262
Sorumluluk -----	262
Sosyalizm -----	263
Sosyal Davranış/Sosyalleşme -----	264
Sosyolojizm	
(Sosyolojinin Asaleti)-----	265
Sömürü (İsti'mar) -----	265
Sözün Coğrafyası -----	267
Statüko -----	267
Strateji -----	267
İmamiye Şiasının Mücadele Stratejisi	267
Subjektif-Objektif	
(Abstract-Concret)-----	269
Suşiyant -----	270
Sünnet -----	270
Peygamberin Sünneti-----	271

Şa'b/Şube -----	272
Şefaat -----	272
Şehadet -----	274
Şehit -----	276
Şıkşıkıyye -----	278
Şî'âr/Slogan -----	280
Şiilik -----	281
Şirk -----	282
Şirkin Türleri-----	283
Soy Şirki-----	284
Sınıfsal Şirk-----	284
Aile Şirki-----	285
Taassup -----	286
Tabaka/Toplumsal Sınıf -----	287
Tabu -----	287
Taife/Tayfa -----	287
Takiyye -----	288
Taklit -----	288
Taktik -----	289
Takva -----	290
Tanışıklık -----	291
Tao -----	291
Tarih-Tarih Felsefesi -----	292
Tarihi ve Toplumsal Determinizm-	
İnsanın Seçme Özgürlüğü -----	293
Tarihin Zorunluluğu-Zorunlu Devrim	295
Teceddüd/Modernizasyon -----	295
Tehassus/Uzmanlık -----	296
Teknik-Bilim -----	296
Temsil -----	297
Terbiye/Eğitim -----	297
Teslis -----	298
Tevessül (Menfî ve Müsbet) -----	300
Tevhid -----	301
Bir Dünyagörüşü Olarak Tevhid-----	301
Tarihsel Tevhid -----	303
Tevhîdî Dünyagörüşü -----	305
Toplum/Câmia -----	306

İdeal Toplum ya da Üstün Toplum---	307
İdeal Toplum-----	307
Bedevisi/Vahşî Toplum -----	307
İkel Komün veya Sınırsız Toplum---	308
Tarihî Toplum-----	308
Kapalı Toplum -----	308
Açık Toplum-----	309
İçe Dönük-Dışa Dönük Toplum -----	309
Toplumbilim -----	309
Totem-Totemizm-----	309
Trajedi-----	310
Tümevarım (İstikra)-----	311
Ukde -----	312
Uknum-----	312
Ümmet-----	313
Orta Ümmet-----	315
Ümmî-----	317
Üryani/Çıplaklık-----	318
Üst Yapı-----	318
Ütopist/Ütopycı-----	318
Vahiy-----	319
Varlık-Mahiyet-----	320

Veda -----	320
Velayet-----	321
Veraset-----	321
Vesâyet -----	322
Vesvâs-Vesvese -----	324
Vicdan-----	324
İrfanî ve Dinî Vicdan -----	324
İnsanî Vicdan-----	324
Felsefî Vicdan-----	325
Sanatsal Vicdan -----	325
Volontarizm-----	325
Yalnızlık-Ayrıklık-----	326
Yaratıcılık -----	327
Yasak Meyve-----	327
Yesna-----	330
Yoga -----	330
Zanaat Üretimi -----	331
Zarathustrizm/Zerdüş'tün Dini-	
Zoroastrizm/Zerdüştilik-----	331
Zikir-----	332
Zikir ve Zâkirler -----	332
DİZİN-----	335

ALİ ŞERİATİ

23 Kasım 1933'te Horasan eyaletine bağlı Sebzivar'ın Mezi-nan köyünde dünyaya geldi. 1950'de Meşhed'deki Öğretmen Koleji'ne girdi. 1952'de Meşhed yakınlarındaki Ahmedâbâd köyünde öğretmenliğe başladı. 1955 yılında Mekteb-i Vâsı-ta'yı yazdı. Ebuzer-i Gıfarî'yi tercüme etti. 1956'da Meşhed Üniversitesi'ne girdi. Ulusal Direniş Hareketi'ne üye olduğun-dan, babası ve diğer üyelerle birlikte tutuklandı, altı ay tutuklu kaldı. 1959'da Alexis Carrel'den Dua'yı tercüme etti. Üni-versiteden başarıyla mezun oldu. 1960'ta Fransa'ya gönderil-di, orada sosyoloji ve dinler tarihi üzerine çalıştı. Cezayir Kur-tuluş Hareketi'ne aktif olarak katıldı. Bu faaliyetlerinden do-layı Paris'te tutuklandı; bu arada birçok makale, konuşma ve çevirisi değişik dergilerde yayımlandı. Sosyoloji ve dinler ta-rihi alanında doktorasını tamamlayarak 1962'de İran'a dö-nerken sınırda tutuklandı; aylarca hapiste kaldı. Hapisten çık-tıktan sonra öğretmenlik yapmaya başladı ve Meşhed Üniver-sitesi ve diğer merkezlerde konferanslar verdi. Hüseyiniye-i İrşad 1973 Eylül'ünde kapatıldı. Savak, Şeriatî'yi aramaya başladı. Kendisini bulamayınca babasını tutukladı. Babası bir yıl kadar hapsedildi. Şeriatî teslim oldu ve on sekiz ay hücre-de kaldı. 1975-77 arası Savak'ın takibinden sürekli kaçıp baş-kalarının evlerinde kalarak çalışmalarına devam etti. Sabah-lara kadar süren konuşmalar yaptı. 16 Mayıs 1977'de Avru-pa'ya hicret etti. Otuz gün sonra İngiliz İstihbaratı'nın yardı-mıyla Savak tarafından şehit edildi.

YAYINCININ NOTU

Yayınevimiz, Şeriatî düşüncesini külliyyat olarak okurlarına sunmakla önemli bir hizmet vermektedir. Merhum Şeriatî, dünyanın bugün yaşayan iki önemli medeniyeti olan, İslam ve Batı medeniyetini yakından tanıma fırsatı bulmuş ender şahsiyetlerden biridir. Dahası, bir sosyolog gözüyle incelediği konuları, dahiyane bir düşünce işçiliği ile işlemiş ve Fars edebiyatının kendisine kazandırdığı akıcı üslupla ortaya koymuştur. Bilimsel liyakati, özgün bakış açısı, dindarlığı ve inandığı doğrular uğruna can verecek kadar yürekli kişiliği ile sadece İran gençliğini arkasından sürüklemekle kalmamış, dünya Müslümanlarının öze dönüş çabasına katkıda bulunarak bir döneme damgasını vurmuştur. Onun bu özgün ve özgürlükçü tutumu, sadece İslam düşmanlarının tepkisini çekmekle ve onlar tarafından şehit edilmekle kalmamış, dost ve kardeş bildiği Müslümanlardan da çok büyük tepkiler almıştır. Çünkü onun düşünceleri, Batılı saldırı karşısında çok derin ve güçlü bir mukavemet oluştururken İslam geleneğini kirleten ve çöküntüye sebep olan bidat ve hurafelere de ağır darbe indiriyordu. Tabii bu da bilinçsiz kesimler nezdinde İslam'ın kendisine yapılan bir saldırı olarak algılanıyordu.

Kendi tabiriyle içinde doğup büyüdüğü geleneksel Safevî Şiîliğine yönelttiği eleştiriler yüzünden İran'da dışlanırken, Şiî bakış açısı nedeniyle de Sünnî dünyadan önemli tepkiler al-

mıştır. Ancak Şeriati, her ne kadar Ali Şiası ve Safevî Şiası ayrımı yapsa ve Safevî Şiîliğini eleştirirse de eleştirdiği düşünceden bütünüyle kurtulamamış ve söz konusu etkilerle Sünnî dünyanın kabul edemeyeceği kimi düşünceler serdedebilmiştir. Sahabiler hakkında kullandığı ifadeler hoşgörü sınırını zorlayan kusurlar olarak değerlendirilebilir. Ayrıca yaşadığı çağ ve çevrenin etkisiyle Fransız sosyalistlerinden etkilendiği ve kimi yorumlarında bu etkinin izlerinin görüldüğü de söylenebilir.

Ali Şeriati'nin de her insan gibi hata edebileceğini, hatalarının ve savaplarının sadece kendisini bağlayacağını okuyucunun takdir edebileceğine inanıyoruz. Fecr Yayınevi olarak, ölçümüzün Kur'an-ı Kerim ve onun numune-i timsali olan Hz. Peygamber (a.s) olduğuna inanıyor, Şeriati de dahil bütün insanların bu ölçüler içinde değerlendirilmesi gerektiğini düşünüyoruz. Onun her görüşünü onaylamadığımız halde eserlerini yayınlıyor, ama katılmadığımız görüşlerine de müdahale etmeyi uygun görmüyoruz. Çünkü böyle bir müdahalenin düşüncelerin doğru anlaşılmasına engel olacağı, bunun da hem yazar hem okur açısından bir hak ihlali sayılacağı kanaatindeyiz. Buna rağmen kimileri, tasvip etmedikleri düşüncelerden dolayı bilinçsiz okuyucuların olumsuz etkileneyeceği gerekçesiyle vebal alacağımızı düşünebilirler. Fakat biz, genelde Müslüman olmanın, özelde Şeriati okuru olmanın, okuduğu her şeyi kabullenen değil, eleştiren bir seviye gerektirdiğini düşünüyoruz. Dolayısıyla bütün olumsuzluklarına ve kusurlarına rağmen Şeriati'nin o engin birikiminin bizlere çok şey kazandırdığına ve kazandıracağına inanarak eserlerini külliyat olarak sizlere sunmuş bulunuyoruz.

Elinizdeki kitap, merhum Şeriati'nin kendine has üslubuyla tanımladığı, hem bize hem de Batı'ya ait bazı kavramların bir araya getirildiği, toplam otuz yedi kitaptan oluşan külliyat taranarak oluşturulmuş bir derlemedir. Şeriati'nin düşünce dünyasını tanımak için bir giriş mahiyetindedir. Öyle sanıyo-

ruz ki bu derleme çalışma sizi kllyatı okumaya sevk edecektir.

Bütün hassasiyet ve çabamıza rağmen, insan olmamız hasebiyle gözümüzden kaçan kusurlar olursa okurumuzdan özür diler, eleştirilerine müteşekkir kalırız. Bu vesileyle şeriatı'ye Allah'tan rahmet diler, eserlerin sizlere ulaşmasında emeiği geçen bütün dostlara gönülden teşekkür ederiz.

FECR YAYINEVİ